

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ НА ЖИТОМИРСЬКІЙ

У формуванні аграрного ринку України неабияку роль відіграє ситуація, що склалася на ринку м'яса і зокрема яловичини. За останні роки різко зменшилось поголів'я худоби, обсяги виробництва, реалізації та споживання яловичини. За кількістю поголів'я великої рогатої худоби у всіх категоріях господарств у 1998 р. Україна опинилась на рівні 60-их років. Ситуацію з виробництвом яловичини в господарствах суспільного сектора в цілому по Житомирській області показано в таблиці 1.

Дані таблиці 1 свідчать, що поголів'я тварин молочного напрямку на вирощуванні й відгодівлі в 1998 р. зменшилось в порівнянні з 1986 р. на 60,1%, з 1996 р. — на 20,1 %. Загальна кількість поголів'я м'ясного напрямку зросла відповідно в 4,1 раза та 58,0 %, що є наслідком реалізації Програми перепрофілювання господарств радіоактивно

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В АПК

забрудненої зони на розвиток м'ясного скотарства. Проте зростання останньої не перекиває загального зменшення поголів'я і реалізація ВРХ на м'ясо в живій вазі в 1998 р. в порівнянні з 1986 р. зменшилась на 1136,5 тис. ц, або на 58%, в порівнянні з 1996 р. — відповідно на 61,1 тис. ц, або на 19,3%. Середньодобовий приріст 1 гол. ВРХ в 1998 р. становив 240 г, що на 32,8% менше в порівнянні з 1986 р., при витратах кормів на 1 ц приросту 25,68 ц к. од., що в 2,1 раза більше. Затрати праці на 1 ц приросту зросли в 2,3 раза.

Таблиця 1**Поголів'я худоби та економічна ефективність виробництва яловичини в Житомирській обл.**

Показники	Роки				
	1986	1996	1997	1998	1998 у % до 1996
Середньорічне поголів'я тварин на вирощуванні та відгодівлі молочного напрямку, гол.	678061	338437	326850	270505	79,9
М'ясний напрямок, гол	3764	9891	12183	15636	158,0
в т. ч. основне стадо м'ясної худоби	632	5937	8145	10014	1,7 р.
в т. ч. корови	400	4118	6121	7764	1,8 р.
молодняк до 8 міс.	232	1819	2024	2250	123,7
тварини на вирощуванні і відгодівлі	3132	3954	4038	5622	142,2
В С Ь О Г О	681825	348328	339033	286141	82,1
Одержано приросту, всього ц	889034	299034	270107	250808	83,8
в т. ч. від ВРХ молочного напрямку	881938	292406	261738	243024	83,1
м'ясного напрямку	7096	6917	8369	7784	112,5
Реалізовано худоби на м'ясо, ц живої маси	1392347	316889	337981	255836	80,7
Продукція вирощування у % до реалізов. маси	63,8	94,3	79,9	98,0	+3,7
Середньодобовий приріст 1 гол. ВРХ, г	357	235	218	240	102,1
Собівартість 1 ц реалізованої худоби, грн. (крб.)	227	143	227	291	2,1 р.
Прибуток (збиток) від реалізації 1 ц живої ваги ВРХ, грн. (крб.)	36	-55	-142	-169	3,1р.

Розділ 4. ПРОБЛЕМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В АПК

Затрати праці на 1 ц приросту, люд.-год.	52,3	100,1	119,1	121,3	121,1
в т. ч. на 1 ц приросту ВРХ мол. напрямку	52,5	99,1	118,1	121,0	121,1
м'ясного напрямку	24,4	108,4	130,7	130,3	120,1
Витрати кормів на 1 ц приросту ВРХ, ц. к. од.	12,16	19,34	42,49	25,68	132,8
в т. ч. концентровані	3,28	3,96	7,11	4,85	122,5
Рівень рентабельності (збитковості), %	15,8	-38,4	-62,6	-58,1	+19,7

Крім зменшення обсягів вирощування та реалізації худоби на м'ясо, в значній мірі змінилась і структура останньої. Зростають обсяги і частка реалізації худоби населенню в рахунок оплати праці, на ринку та за бартером. Зокрема, в області у 1998 р. видано в натуральну оплату праці та продано в рахунок оплати праці 48595 ц м'яса ВРХ, що в 11,9 раза більше в порівнянні з 1994 р. (4080 ц). Це при тому, що загальний обсяг реалізації ВРХ на м'ясо в живій вазі за цей же період зменшився в 2,9 раза. Якщо в 1994 р. цей канал збуту займав 0,5 %, то в 1998 р. — 19%. Такі зміни є наслідком впливу багатьох факторів. Основними з них є затримка розрахунків переробними підприємствами за куплену продукцію у сільськогосподарських виробників та відсутність обігових коштів у останніх для розрахунку з постачальниками та своїми працівниками. В цих умовах продаж худоби за бартерними угодами є переважно вимушеним кроком.

Основними причинами такого стану є фактори пов'язані як із загальною економічною кризою, так із негативними явищами в АПК. Це неплатежі за реалізовану худобу, зниження попиту на яловичину в результаті низької купівельної спроможності населення, зростання собівартості виробництва через диспаритет цін та зниження продуктивності худоби, погіршення стану кормової бази через зниження урожайності основних кормових культур, вкрай негативне забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами і оборотними засобами.

Занепад скотарства в господарствах суспільного сектора значною мірою також є наслідком відсутності реального управління економікою та справжнього господаря на селі. Внаслідок цього погіршилась технологічна і трудова дисципліна, посилились безгосподарність та кра-

Розділ 4. ПРОБЛЕМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В АПК

діжки матеріальних ресурсів і готової продукції. Згідно з Указом Президента "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" від 3 грудня 1999 р. необхідно посилити роль держави у сприянні концентрації землі та майна у реальних приватних власників, здатних ефективно господарювати. Сьогодні селянин формально і власник, але знаходиться поза правовим полем ринкової економіки, поза товарно-грошовими відносинами.

Більш гостро дана проблема постала на радіоакційно забруднених територіях, зокрема на Житомирщині. В Житомирській області до радіоактивно забрудненої зони повністю належать території 7 районів, загальною земельною площею на 1 січня 1999 р. — 626992 га, або 40,4% від загальної площі області, в тому числі 350234 га с.-г. угідь, що відповідно становить 30,9%, функціонувало 29,4% колективних сільськогосподарських підприємств області. Якщо по Україні в 1997 р. 87,4 % господарств колективного сектора завершили діяльність зі збитками, а в 1998 р. — 93%, то в даному регіоні відповідно 98,8% та 99,4%. Поголів'я худоби та економічна ефективність виробництва яловичини в господарствах суспільного сектора радіоакційно забруднених районів Житомирської області показано в таблиці 2.

Остання колонка таблиці 2, в якій показано величину у відсотках до відповідних показників по Житомирській області підтверджує нашу думку. Якщо поголів'я тварин на вирощуванні і відгодівлі молочного напрямку в цілому по Житомирській області за 1986—1998 рр. зменшилося на 60,1 %, то по досліджуваному регіоні — на 73,7 %, середньодобовий приріст 1 гол. ВРХ у 1998 р. по досліджуваному регіоні менший на 11,7% з середнім по області, витрати кормів — на 17,7%, собівартість 1 ц реалізованої худоби відповідно більша на 7,6%, збиток — на 13,6%, затрат праці — на 22,8%. Дана ситуація вимагає нагального пошуку шляхів подальшого розвитку даного регіону.

Таким чином, для створення нормальних умов розвитку і функціонування ринку яловичини необхідно перш за все стабілізувати поголів'я худоби молочно-м'ясного напрямку та нарощувати — м'ясного, забезпечити розширений розвиток і максимально підвищити інтенсивність ведення галузі, забезпечити правову основу вдосконалення форм інтеграції та економічних взаємовідносин. Адже сьогодні переробні підприємства м'ясної продукції, незважаючи на низьке використання поту-

Розділ 4. ПРОБЛЕМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В АПК

жностей, у своїй більшості є рентабельними на відміну від сільськогосподарських виробників.

Як відмічають науковці ІАЕ УААН, стратегія і тактика реформ подальшого розвитку сільського господарства повинна концентруватись на трьох взаємопов'язаних стратегічних напрямках: перший — формування ефективного господаря власника, другий — створення сприятливого економічного середовища (правил гри) на ринку, третій — активний пошук і мобілізація внутрішніх резервів зростання обсягів виробництва, підвищення ефективності.

Таблиця 2

Поголів'я худоби та економічна ефективність виробництва яло вичини в радіоаційно забруднених районах Житомирської обл.

Показники	Роки					
	1986	1996	1997	1998	1998у% до 1996	1998 у % до області
Середньорічне поголів'я тварин на вирощуванні та відгодівлі молочного напрямку, гол.	250266	104766	83176	71136	67,9	26,3
М'ясний напрямок, гол.	—	4730	6061	6892	145,7	44,1
в т. ч. основне стадо м'ясної худоби	—	1589	2311	3650	2,3 р.	36,4
в т. ч. корови	—	743	1553	30Ю	4,1р.	38,8
молодняк до 8 міс.	—	846	758	640	75,7	28,4
тварини на вирощуванні та відгодівлі	—	3141	3750	3242	103,2	57,7
В С Ь О Г О	250266	109496	89237	78028	71,3	27,3
Одержано приросту, всього ц	277897	91130	68970	60568	66,5	24,1
в т. ч. від ВРХ молочного напрямку	277897	86680	64601	58026	66,9	23,9
м'ясного напрямку	—	4450	4369	2542	57,1	32,7
Реалізовано худоби на м'ясо, ц живої маси	394460	118570	88139	62473	52,7	24,2
Продукція вирощування, у % до реалізов. маси	70,4	76,9	78,3	97,0	+20,1	-1,0
Середньодобовий приріст 1 гол. ВРХ, г	304	228	211	212	93,0	88,3
Собівартість 1 ц реалізованої худоби, грн. (крб.)	241	135	215	313	231,4	107,6
Прибуток (збиток) від реалізації 1 ц живої ваги ВРХ, грн. (крб.)	39	-52	-132	-192	3,6 р.	113,6

Розділ 4. ПРОБЛЕМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В АПК

Затрати праці на 1 ц приросту, люд.-год.	57,8	119,5	141,6	148,8	124,6	122,8
в т. ч. на 1 ц приросту ВРХ мол. напрямку	57,8	120,9	141,5	148,8	123,0	123,0
м'ясного напрямку	—	91,9	142,6	150,7	163,9	115,7
Витрати кормів на 1 ц приросту ВРХ, ц к. од.	13,17	18,87	20,12	21,13	112,0	82,3
в т. ч. концентрати	2,67	4,06	3,40	3,36	82,8	69,3
Рівень рентабельності (збитковості), %	16,2	-38,5	-61,4	-61,3	22,8	3,2

Головна мета цього процесу — розбудова конкурентоспроможного аграрного сектора економіки шляхом створення умов для прискореного формування ефективного господаря власника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Микитюк В.М., Ковальчук О.Д. Резерви підвищення ефективності виробництва екологічно чистої яловичини за рахунок раціональної годівлі тварин // Вісник ДААУ.—1998.—№2.-С.91-94.

2. Дудяк Р., Ковальчук О. Регіональні особливості ринку яловичини // Вісник Львівського державного аграрного університету (економіка АПК).—1999.—№6.- С.285-288.